

מראי מקומות - חגיגה

כב.

א. איכא בינייהו סל וגרגותני

ולכאו' יש להק', נהי דלא שייך בסל וגרגותני החשש דיטבול בהן מחטין וצנורות היכא שאין בפיהן כשפופרת הנוד, אבל לכאו' גזרו על כל הכלים, ולמה לא אמרי' לא פלוג כמו בכל מקום. וע' טורי אבן שכ' דהיכא דהכלי החיצון מוכיח על עצמו שאין שייך הגזירה, דהיינו דאין בכלים אלו מושג של פיו קצר כזה, לא גזרו. וע' בהערות להגרי"ש, שביאר דשאני כלים אלו משאר כלים, דשאני השתמשותן ואינן דומין כלל לשאר כלים, הלכך יכולין לומר דלא חילקו. וע' בתוס' רי"ד, שכ' פ' הסל והגרגותני כך הן רחבים בפיהם כמו שהן רחבים בשוליהן, והלכך ליכא למיגזר בהו, אבל שאר כלים שפיהן צר יותר משוליהן, אע"פ שיש בפיהן יותר משפופרת הנוד אנו גוזרים משום הנהו דליכא בפיהן כשפופרת הנוד" (ולכאו' משמע שהוא מפרש על דרך הטו"א).

ב. סל וגרגותני שאין בפיהן כשפופרת הנוד ליכא

פרש"י, דכיון דכל האיסור הוא גזירה שמא יטבול בכלי שאין בפיו כשפופרת הנוד, בסל וגרגותני אין למיחש להכי, דלא מצינו סל וגרגותני שאין בפיו כשפופרת הנוד. אולם ע' בר"ש במקואות (ו', ה') שפי' באו"א, דמה דסל וגרגותני מהני, אי"ז משום שיתערבו המים דרך פיו, אלא אפי' אם אין מתערבין אלא דרך הנקבין [ואין הנקבין כשפופרת הנוד], מ"מ בטלין המים לגבי מי המקוה, "כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל". והוכיח כפירושו מהמשך הגמ' כאן דמחלק בין אם מטביל כלים בסל וגרגותני, דמהני, ובין היכא דחוצץ המקוה בסל וגרגותני, דלא הוי מקוה. ומוכח מזה דבעצם הוי סל שיכול לחצוץ [שאין בו נקב כשפופרת הנוד, ולכן חוצץ], מ"מ הטובל כלים בסל וגרגותני מהני, דכיון שאינו מחזיק מים, הרי הוא בטל כלפי המקוה, ולכן מהני לטבילת כלים (ולפי פ' הר"ש, לכאו' מיושב שפיר קו' הטו"א הנ"ל דלמה לא אמרי' לא פלוג, דהא אין הכשר של סל וגרגותני דומה כלל לשל שאר כלים).

ג. ומקוה שחלקו בסל וגרגותני,

הטובל שם לא עלתה לו טבילה

ולכאו' ק', מה החי' בזה, הרי אין כאן נקב בשיעור שפופרת הנוד, וא"כ ודאי אינו מצטרף, וכמו דקתני במשנה שהביאה הגמ' למטה. אבל זה ל"ק, שהרי באמת הק' התוס' רי"ד להיפך, הרי אי' במקואות (ו', ה') דיכול לטבול בשק או קופה כמו שהם, דהיינו אפי' ליכא בהן נקב כשפופרת הנוד, כיון שהמים מעורבין בהם, ומ"ש הכא. ותני' דהתם לא היו מחלקים בכל המקוה מן הקצה אל הקצה, "וכיון שהמקוה הי' מחובר מיכן ומיכן, גם המים שבתוכן מחוברין חשבינן להו

למקוה כיון שהמים מעורבין, אבל הכא שחלקו מן הקצה אל הקצה ופיהן חוץ למקוה שנראה כב' מקואות, אע"פ שהמים שבתוכן הן מעורבין חציצה הויא".

וע' בראבי"ה (תתקפח, הובא במרדכי בשבועות תשמח) שכ' דביאור דין זה של המשנה שם הוא, דיכולים כמה נקבים קטנים להצטרף לשפופרת הנוד, וממילא נחשב מעורב למקוה א', כמו שפופרת הנוד. אולם הק' מדברי רבא כאן, דמשמע דלא מהני בסל ובגרגותני, הגם דמסתמא מצטרפין לשפופרת הנוד. וכ' לחלק, דהיכא שיש כבר מ' סאה בא' מהן, אזי יכולין הנקבים הקטנים להצטרף, אבל כדי לעשות מקוה כשרה מב' חלקים שכ"א מהם אין בו מ' סאה, לא מהני. וכשי' זו פסק השו"ע (יו"ד ר"א, נ"ב). וע' חכם צבי (סי' מ') שכ' לחלוק על ראיית הראבי"ה מסוגיין, וכ' לחלק על דרך התורי"ה, וגם כ' דגמ' לא משמע כהראבי"ה, דהא מדויק דאם הי' בפי הסל פחות משפופרת הנוד דאין לטבול בה, ולמה, הא יש בה הרבה נקבים דמצטרפים לכשפופרת הנוד. ועוד ק' מרש"י, דכ' דארעא מחלחלא דהיינו לנהר גדול, וא"כ גם בסוגיין הרי מחובר למקוה שלם, וא"כ למה לא מהני לפי הראבי"ה (אבל זה יש ליישב ע"פ מש"כ התורי"ד לבאר דלא כרש"י [וע"ש מה שהק' עליון] אלא דמייירי בב' גומות מים, כ"א אין בה מ' סאה, והקרקע ביניהם מחלחלא, דלא מהני כיון שאין בא' כשפופרת הנוד. ובאמת משמע קצת דס"ל כהראבי', דאל"כ למה צריך לאוקים דשניהם אין בהם מ' סאה, אפי' א' מהם נמי, וצ"ע בזה).

ד. דהא ארעא כולה חלחולי מחלחלא

ובעינן דאיכא מ' סאה במקום אחד

מכאן הביאו תוס' בפסחים (יז' ד"ה אלא) ראי' דגם מעיין צריך מ' סאה, שהרי סברא זו דארעא מחלחלא לא שייך אלא במעיין, ומ"מ בעינן מ' סאה. ואולם הרמב"ם (מקואות ט, ח) לא ס"ל כן, דכ' "מה בין מעיין למקוה, המקוה אינו מטהר אלא במ' סאה, והמעיין מטהר בכל שהוא". וע' בביאור הגר"א (יו"ד ר"א, ו'), על מה שפסק שם השו"ע כשי' התוס' שם דצריך מ' סאה אף למעיין) שכ' "ולי אין ראייתו של ר"י (בתוס' בפסחים) מובנת כלל, דאטו שאובים לא יכלו לילך בגידי הקרקע וכו' וכ' בספרי הטבע, שכמה פעמים מצאו דגים בתוך בורות מים מכונסים, וכו'".

ה. אבל בכלי טמא, מגו דסלקא לכולי' גופי'

דמנא, סלקו להו נמי לכלים דאית בי'

הק' הטורי אבן, א"כ מה שייך בכלל גזרה זו דיבא לטבול מחטין וצנורות וכו', הא אפי' בכלי שפיו קצה, הא קיי"ל דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה, וא"כ מיד כשנכנס המים בתוך הכלי נטמא מחמת המחטין, וחוזר

המשך בעמוד הבא

מראי מקומות - חגיגה

כב. (המשך)

הא יש לחוש שהע"ה יראה החבר שטובל כן לתרומה, ויעשה הוא כן לקודש. וכ' המאירי ד"כולם יודעים שחלוק גדול ומעלות גדולות יש לקדש על התרומה ולעולם אין סומכין מזו לזו". עוד הק', איך נקבל תרומה בשעת הגתות והבדים, הא אולי יטביל כלי בתוך כלי, ותי' דאז אין לחוש משום דכולם מטהרים כליהם ע"י חבר.

ח. ומאן תנא דחייש לאיבה, וכו'

הק' השיח יצחק, דלמסקנת הגמ' יוצא דאין טעם החילוק בין תרומה לקדש משום שיש איזה מעלה של קודש דמחמירין בה, אלא משום דשייך איבה בתרומה ואין שייך איבה בקודש. וביאר דבעצם לא היו מחמירין חוץ מבקודש, וזהו עיקר מקום הגזירה, אבל ע"ז הק' הגמ' דכיון שיש מקום לגזור, וכבר גזרי' משום קודש, א"כ אגב זה נגזור גם משום תרומה, וע"ז תי' שאין מקום לגזור בתרומה כלל, כיון שלא יהי' איבה.

ז. כמאן מקבלי' וכו', כר' יוסי

ע' טורי אבן שהביא קו' הרי"ף בפסחים דהא אי' התם דאין מקבלין עדות מע"ה. ותי' דע"ה דהכא ליתא במקרא ובמשנה, אבל אי' בדרך ארץ ובמצוות, ולא חשיד אשבועתא. אבל ע"ה דהתם חשיד אגניבה, שפיכות דמים, וכו'. וביאר הר"ן דלפ"ז לאו דוקא דאין מקבלין אותו להעיד, אלא אפי' אם העיד עדותו בטלה.

י. אינו מציל אלא על האוכלים

ע' טורי אבן שהביא מח' הראשונים בזה, דהרמב"ם ס"ל דב"ש גוזרים גם על כלים של חבר אטו הע"ה, דאל"כ לא ישמע לנו הע"ה לטמא שלו, והר"ש ס"ל דטמאו רק של ע"ה, וע"ש מש"כ להוכיח כדעת הרמב"ם. וע' משנה אחרונה (כלים ט, ב') שהוכיח כשי' הרמב"ם משי' ב"ה, דודאי ב"ה לא יאמרו דהכל טהור אם הוא של ע"ה. וגם איך יפסקו ב"ש "טהור" על מאכלים וכלי חרס שלהם, אין לנו לטהר דבר טמא, אע"כ דבכלי חבר עסקי'.

ומטמא הכלי החיצון. וא"כ, ממילא יהי' שייך לומר דמגו דהמקוה מטהר החיצון, מטהר גם הפנימי. וכ' "דלא אמרי' מיגו אא"כ טומאה דפנימי אינו חמור משל חיצון, כגון שנטמאו שניהם בטומאה של תורה או של דברי סופרים, אבל אם בפנימי נטמא בשל תורה והחיצון בשל דבריהם לית לי' מגו, כיון דמה"ת החיצון טהור מעליא הוא". אולם הק' דאכתי שייך להק' דהיכא דהכלי הפנימי טמא טומאת דבריהם אין שייך הגזירה דרבא, דהא ממילא החיצון נטמא כנ"ל, ושוב שייך המגו, ולמה לא אמרי' דזהו הנפק"מ בין רבא ור' אילא. וע"ש דכ' לתרץ דכיון דמסיק הגמ' דטעם הגזירה הוא משום מראית עין של הע"ה, ממילא אין שייך לחלק בין טומאה דאורייתא לדרבנן. וע"ע בהערות להגרי"ש דתי' דגם יש מדרגות בטומאה דרבנן, וא"כ בכה"ג הטומאה של הפנימי הוא חמור טפי מכלים שבחוץ, גם בזה לא מהני המגו לטהר הפנימי.

ו. מגו דסלקא לכולי' גופי' דמנא וכו'

חקר המשנה אחרונה (מקואות ו, ב'), מה הדין אם כלי החיצון טמא וצריך טבילה, אלא שנמצא עליו דבר החוצץ או שטבלו לתרומה ולא נתכוון לשם תרומה דלא עלתה טבילה לחיצון, מי אמרי' כיון דלא טהר החיצון גם מה שבתוכו לא טהר, דליכא מגו, או דלמא כיון שהכלי טמא וצריך טבילה אע"פ שמצד אחר לא עלתה לו, מ"מ שייך בי' מגו דאיהו נתכוון לטהר כולן. וכ' לבאר הטעם דמגו מהני כאן, היינו משום דכיון דצריך לטבול החיצונה, ממילא צריך לשקוע הכלי החיצון לגמרי במים, והיכא דשקעו כולו במים, בזה לא אמרי' דצריך להיות פתח כשפופרת הנוד, וממילא טהור [ואי"ז מגו כמו מגו בעלמא]. ולפ"ז, גם היכא דאין החיצון נטהר מטעם צדדי, הרי כיון דהי' כוונתו לטהרו, וממילא שקעו לגמרי, אז יהי' הפנימי טהור.

ז. א"ה קודש נמי, חזי לי' ע"ה ואזיל מטביל

ולכאז' יש להק', דאיך אנו מטבילין כלי בתוך כלי לתרומה,